

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Кафедра обліку та оподаткування

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Гроші та кредит»**

підготовки бакалаврів

спеціальності **6.030509 «Облік і аудит»**
(шифр і назва спеціальності)

(Шифр за ОПІ ПІ 1.4)

Кіровоград - 2016 рік

Програма навчальної дисципліни «Гроші та кредит» для студентів за напрямом підготовки 6.030509 «Облік і аудит», 2016 року

Розробники програми: завідувач кафедри обліку та оподаткування, к.е.н. Ніколаєва С.П.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри обліку та оподаткування ПВНЗ «КІДМУ КПУ».

Протокол №1 від 02 вересня 2016 року

Завідувач кафедри _____ С.П.Ніколаєва

« ____ » _____ 2016 року

Схвалено науково-методичною комісією з ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

« ____ » _____ 20__ року, протокол № ____

« ____ » _____ 2016 року Голова _____ Г.Ю. Шаркова

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Гроші та кредит» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо – кваліфікаційного рівня бакалавр спеціальності 6.030509 «Облік і аудит»

Предметом вивчення дисципліни «Гроші та кредит» є грошові та кредитні відносини у ринковій економіці.

Об’єктом вивчення дисципліни є грошова і банківська системи як центральні ланки інфраструктури грошового ринку.

Міждисциплінарні зв’язки: після вивчення дисциплін: «Політична економія», «Економіка підприємства», «Статистика», «Фінанси»; передують вивченню дисциплін «Казначейська справа», «Банківські операції».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- 1.Гроші
- 2.Кредит

Метою викладання навчальної дисципліни «Гроші та кредит» є вивчення теоретико-методологічних засад і організаційно-правового механізму функціонування в ринковій економіці грошей, кредиту і банківської системи.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Гроші та кредит» є:

- з’ясування сутності, функцій та ролі грошей і кредиту;
- визначення механізму функціонування грошової системи в ринковій економіці;
- встановлення закономірностей функціонування валютного ринку і валютної системи, грошового ринку;
- засвоєння ролі, специфіки та практики грошово-кредитної політики центрального банку, напрямів діяльності банків та небанківських фінансових інститутів щодо грошово-кредитного обслуговування суб’єктів господарювання та населення в Україні.

Після вивчення програми курсу студенти будуть **знати**:

- сутність і походження грошей;
- функції грошей;
- причин виникнення і економічні наслідки інфляції;
- структуру грошового обігу країни;
- зміст сучасного монетаризму та його вплив та грошово-кредитну

політику;

- необхідність і суть кредиту;
- види, форми, функції і роль кредиту в економіці країни;
- побудову кредитної і банківської системи країни;
- роль міжнародних валютно-фінансових відносин тощо.

Студенти повинні **вміти**:

- визначати економічну суть, функції і роль грошей та кредиту;
- описати механізм державного регулювання ринку цінних паперів;
- аналізувати основоположні напрями грошово-кредитної політики

держави;

- ефективно використовувати закономірності функціонування грошових систем у своїй практичній діяльності;

- здійснювати пошук найефективніших рішень у динамічно змінюваних умовах ринкового середовища.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години/4 кредити ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни «Гроші та кредит»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1				
Змістовий модуль 1 «Гроші»				
Тема 1. Сутність і функції грошей	12	2	2	8
Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки	14	4	4	6
Тема 3. Грошовий ринок	12	2	4	6
Тема 4. Грошові системи	12	2	2	8
Тема 5. Інфляція та грошові реформи	12	4	2	6
Тема 6. Валютний ринок та валютні системи	12	2	4	6
Тема 7. Кількісна теорія грошей	12	2	2	8
Усього за змістовим модулем 1	86	18	20	48
Змістовий модуль 2 «Кредит»				
Тема 8. Необхідність і сутність кредиту	12	2	2	8
Тема 9. Види, функції та роль кредиту	12	4	2	6
Тема 10. Фінансові посередники на грошовому ринку	10	2	2	6
Тема 11. Центральні банки	10	2	2	6
Тема 12. Комерційні банки	14	4	4	6
Усього за змістовим модулем 2	58	14	12	32
Всього	144	32	32	80

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 «Гроші»

Тема 1. Сутність і функції грошей

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки

Тема 3. Грошовий ринок

Тема 4. Грошові системи

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Тема 6. Валютний ринок та валютні системи

Тема 7. Кількісна теорія грошей

Тема 1. Сутність і функції грошей

Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Гроші як форма вияву суспільних відносин. Специфіка вияву суті грошей у різних економічних системах. Гроші як особливий товар; мінова й споживча вартість грошей як товару. Гроші як гроші та гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.

Роль грошей у ринковій економіці. Якісний і кількісний аспекти.

Натурально-речові форми грошей, причини та механізм їх еволюції від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини й механізм демонетизації золота. Ідеальні форми грошей та їх кредитна природа. Еволюція кредитних грошей. Різновиди сучасних кредитних грошей. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань як грошей.

Специфічний характер вартості грошей. Купівельна спроможність як виразник вартості грошей за їх різних форм. Вартість грошей і час. Вплив зміни вартості грошей на економічні процеси. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість зберігання грошей та процент.

Поняття про функції грошей та їх еволюцію.

Функція міри вартості, її суть, сфера використання.

Масштаб цін. Ідеальний характер міри вартості. Ціна як грошовий виразник вартості товарів.

Функція засобу обігу, її суть, сфера використання; реальність, кількість, визначеність грошей у цій функції.

Функція засобу платежу, її суть, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання, еволюція.

Функція засобу нагромадження, її суть, сфера використання. Вплив часу на функцію засобу нагромадження.

Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Передумова використання національних та колективних валют як світових грошей. Взаємозв'язок функції грошей. Вплив на функції грошей зміни у вартості.

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки

Поняття грошового обігу як процесу руху грошей. Суб'єкти грошового обігу. Ринок продуктів. Ринок ресурсів. Фінансовий ринок. Світовий ринок.

Поняття грошового потоку. Окремі грошові потоки: сукупність витрат фірм на придбання необхідних виробничих ресурсів; оплата праці державних службовців; трансфертні платежі; доходи домашніх господарств від реалізації їх ресурсів. Національний продукт. Національний доход. Збалансування грошових потоків. Потоки витрат. Потоки ін'єкцій.

Структура грошового обігу. Грошовий обіг. Фінансовий обіг. Кредитний обіг. Безготівковий та готівковий обіг.

Маса грошей, що обслуговує грошовий обіг. Грошова маса. Грошові агрегати. Агрегати M_1 , M_2 , M_3 . M_0 = готівка (гроші поза банками); M_1 = M_0 + депозити до запитання; M_2 = M_1 + строкові депозити та інші кошти (валютні заощадження); M_3 = M_2 + кошти клієнтів за трастовими операціями. Грошова база

Швидкість обігу грошей. Рівняння обміну Фішера: $MV = PQ$. Швидкість обігу грошей дорівнює: $V = PQ / M$, де Q - фізичний обсяг товарів і послуг,

що реалізуються; P - рівень цін товарів і послуг; M - маса грошей, що перебуває в обігу.

Закон кількості грошей, що необхідні для обігу. $K_f = K_n$, де K_f - фактична маса грошей в обігу; K_n - об'єктивно необхідна для обігу маса грошей. Збалансованість.

Механізм поповнення маси грошей в обігу. Емісія. Система обслуговування бюджетного боргу. Обов'язкові резерви. Грошовий мультиплікатор $m = 1/MR * 100$, де m - грошовий мультиплікатор чи коефіцієнт експансії депозитів; MR - норма обов'язкових резервів. Максимальна сума нових грошей (ΔM). Наднормативні резерви (E). Ефект кредитного мультиплікатора $\Delta M = E * m = E * 1/MR * 100$.

Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий обіг.

Тема 3. Грошовий ринок

Суть грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Особливості вияву на грошовому ринку основних ринкових ознак: попиту, пропозиції та ціни.

Інституціональна модель грошового ринку. Канали прямого й опосередкованого фінансування. Суб'єкти грошового ринку. Банки й небанківські фінансово-кредитні структури як суб'єкти грошового ринку.

Економічна структура грошового ринку. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів та валютний ринок як складові грошового ринку.

Попит на гроші. Суть та форми вияву попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей. Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.

Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку.

Тема 4. Грошові системи

Суть грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого і кредитного обігу. Грошові реформи як засіб стабілізації грошового обігу. Класифікація грошових реформ.

Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні: паралельний обіг купоно-карбованця та радянського карбованця, запровадження тимчасової валюти. Випуск постійної валюти - гривні.

Державне регулювання грошової сфери як головне призначення грошової системи. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи регулювання: прямого та опосередкованого впливу. Грошово-кредитна політика центрального банку: суть, типи, стратегічні цілі, проміжні й тактичні завдання. Інструменти грошово-кредитного регулювання.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Економічна сутність інфляції. Форми вияву інфляції. Внутрішні і зовнішні причини інфляції.

Помірна інфляція. Галопуюча інфляція. Гіперінфляція. Збалансована інфляція. Незбалансована інфляція. Очікувана інфляція. Неочікувана інфляція. Локальна інфляція. Світова інфляція.

Загроза імпортованої інфляції. Стагфляція. Наслідки інфляції. Протиінфляційні заходи. Грошові обмеження. Дефіцит державного бюджету.

Тема 6. Валютний ринок та валютні системи

Валютні системи та їх характеристика. Міжнародні валютні відносини. Валютний ринок в Україні. Порядок установлення та методологія обчислення валютного курсу. Конвертованість валюти. Режим валютного

курсу в Україні. Валютна політика. Валютне регулювання та валютний контроль. Загальна характеристика та структура валютного ринку. Валютні операції. Валютні ризики та методи валютного страхування.

Тема 7. Кількісна теорія грошей

Зародження та розвиток кількісної теорії грошей. Представники класичної кількісної теорії грошей. Класичні походження кількісної теорії грошей.

Раціоналістичні концепції походження грошей. Еволюційна концепція. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у створенні грошей.

Грошове середовище як фактор впливу на матеріальні інтереси та виробничу активність економічних суб'єктів.

Вплив зміни кількості грошей на основні макро - та мікроекономічні процеси. Гроші як інструмент регулювання економіки. Зміна у кількості параметрів грошей на економіку в коротко - та довгострокових інтервалах. Еволюція ролі грошей у перехідній економіці України.

Основи класичної кількісної теорії грошей. Неокласичний варіант розвитку класичної теорії грошей. Вклад Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей.

Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Особливості монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Внесок М.Фрідмена в розробку монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.

Змістовий модуль 2 «Кредит»

Тема 8. Необхідність і сутність кредиту

Тема 9. Види, функції та роль кредиту

Тема 10. Фінансові посередники на грошовому ринку

Тема 11. Центральні банки

Тема 12. Комерційні банки

Тема 8. Необхідність і сутність кредиту

Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості вияву їх у різних галузях народного господарства.

Суть кредиту. Кредит як форма руху вартості на поворотній основі. Еволюція кредиту в процесі розвитку суспільного виробництва. Кредит як форма суспільних відносин. Позичковий капітал та кредит. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями.

Економічна основа, стадії та закономірності руху кредиту. Об'єкти та суб'єкти кредитних відносин.

Тема 9. Види, функції та роль кредиту

Форми та види кредиту. Критерії класифікацій кредиту. Характеристика окремих форм кредиту: банківського, державного, комерційного, міжнародного, споживчого. Банківський кредит як основна форма кредиту. Принципи банківського кредитування.

Економічні межі кредиту. Поняття меж кредиту, причини й наслідки їх порушення. Кредитні відносини та інфляція.

Процент за кредит. Суть процента, види процентних ставок. Процент за умов інфляції. Роль процента. Норма процента.

Поняття про функції кредиту. Класифікація функцій. Характеристика окремих функцій кредиту. Основні напрямки вияву ролі кредиту в ринковій економіці.

Розвиток кредитних відносин в економіці України. Відновлення комерційного кредиту та фактори, що гальмують його розвиток. Труднощі розвитку банківського кредиту. Еволюція державного та споживчого кредиту. Характеристика іпотечного, вексельного, лізингового кредитів.

Тема 10. Фінансові посередники на грошовому ринку

Фінансові посередники, їх поняття і види. Суть кредитної системи. Економічні передумови формування та розвитку кредитної системи. Етапи розвитку кредитної системи.

Структура побудови кредитної системи. Банківська система, її побудова. Пара банківська система (спеціалізовані кредитно – фінансові інститути).

Спеціалізовані кредитно – фінансові інститути (СКФІ) як фінансові посередники небанківського типу. Поняття і призначення СКФІ. Об'єктивні передумови становлення і розвитку СКФІ. Характеристика різних видів СКФІ: страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, фінансові компанії, кредитні спілки, лізингові компанії, ломбарди.

Тема 11. Центральні банки

Походження та призначення центральних банків. Форми організації центрального банку. Відносини між центральним банком та урядом.

Функції центрального банку. Монопольна емісія банкнот. Обслуговування центральним банком комерційних банків. Центральний банк – банкір уряду. Види кредитів Національного банку України. Регулювання центральним банком грошово-кредитної системи.

Пасивні операції центральних банків. Емісія банкнот та форми її забезпечення. Депозитна емісія центрального банку. Інші джерела ресурсів центрального банку.

Активні операції центральних банків. Обліково-позикові операції. Банківські інвестиції. Операції із золотом та іноземними валютами.

Побудова і розвиток Національного банку України.

Тема 12. Комерційні банки

Походження банків другого рівня та їх види. Роль банків в прискоренні економічного розвитку суспільства.

Сучасні комерційні банки та правові основи їх організації. Функції сучасних комерційних банків. Функція мобілізації тимчасово вільних грошових коштів і перетворення їх у капітал. Функція кредитування підприємств, уряду і населення. Випуск кредитних грошей. Забезпечення розрахунково-платіжного механізму. Емісійно-засновницька функція.

Пасивні операції комерційних банків. Банківські ресурси та їх структура: власні, залучені та емітовані кошти. Формування власних коштів. нерозподілений прибуток. Залучені кошти. Депозити: до запитання, строкові, ощадні. Контокорентні та овердрафтні рахунки. Міжбанківські кредити. Емітовані кошти. Облігаційні займи. Банківські векселі.

Активні операції комерційних банків. Структура активів. Управління активами банку. Кредитні операції та їх класифікація. Форми надання кредитів. Організація і порядок кредитування. Інвестиційна діяльність комерційних банків. Послуги комерційних банків.

Стійкість банківської системи та механізм її забезпечення. Поняття стійкості банків. Встановлення економічних нормативів діяльності комерційних банків. Нагляд і контроль за діяльністю банків. Створення банківських резервів.

4. Рекомендована література для дисципліни «Гроші та кредит»

Основна

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 16.04.91
2. Постанови Правління Національного банку України:
 - 2.1. «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 21.01.04
 - 2.2. «Інструкція про організацію роботи з готівкового обігу установами банків в Україні» від 13.03.01
3. Гальчинський А.Т. Теорія грошей. – К.: Основи, 2011
4. Івасів Б.С. Гроші та кредит. Підруч. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005
5. Луців Б.Л. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях. Навч. посіб. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010
6. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит. Навч. посіб. – Львів: Новий світ-2000, 2007
7. Савлук М.І. Гроші та кредит. – К.: КНЕУ, 2010
8. Скибенко С.Т., Халява С.П., Цветкова Л.О. Банківські операції. Навч. посіб. – К.: НМЦ «Укоопосвіта», 2012
9. Щетинін А.І. Гроші та кредит. Підруч. – К.: Центр навчальної літератури, 2005

Допоміжна

1. Закон України "Про заставу".
2. Закон України "Про фінансовий лізинг".
3. Закон України "Про Національний банк України" // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. -2002. -№5.
4. Аранчій В. І. Гроші та кредит [Текст] : навч. посібник / В. І. Аранчій, Л. М. Бойко, Л. В. Черненко. – Львів : Магнолія-2006 ; Полтава : АСМІ, 2010. – 300 с.
5. Алексеев І. В. Гроші та кредит : Навч. посібник / І. В. Алексеев, М.

К. Колісник. – К. : Знання, 2009. – 253 с.

6. Коваленко Д. І. Гроші та кредит : теорія і практика : навч. посібник / Д. І. Коваленко. – 4-те вид., виправл. й доповн. – К. : Каравела, 2012. – 360 с.

7. Щетинін А.І. Гроші та кредит [Текст] : підручник / А.І. Щетинін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 440 с.

8. Левченко, Л. В. Гроші та кредит [Текст] : навч. посібник / Л. В. Левченко. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 224 с.

Інформаційні ресурси

<http://kodeksy.com.ua/> - інформаційний сайт законів України та кодексів

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Питання до іспиту

з дисципліни «Гроші та кредит»

1. Походження грошей та їх сутність.
2. Форми грошей, причини і механізм їх еволюції.
3. Демонетизація золота.
4. Різновиди сучасних кредитних грошей.
5. Специфічний характер вартості грошей.
6. Купівельна спроможність і вартість грошей як капіталу.
7. Функції міри вартості та засоби обігу.
8. Функції засобу платежу, засоби накопичення та світові гроші.
9. Роль грошей в світовій економіці.
10. Класична кількісна теорія грошей, причини появи та основні постулати.
11. Номіналістичний підхід трактування суті грошей.
12. Погляди на гроші послідовників грудової теорії вартості.
13. "Трансакційний варіант" І. Фішера та "Кембриджська версія" кількісної теорії.
14. Внесок Дж. Кейнса в розвиток теорії грошей.
15. Монетаризм М. Фрідмена.
16. Кейнсіансько - неокласичний синтез та інші варіанти сучасних грошових теорій.
17. Грошовий оборот: поняття, суб`єкти, сектори обороту.
18. Національний дохід: національний продукт.
19. Маса грошей, що обслуговує грошовий обіг. Грошові агрегати.
20. Грошовий потік: поняття, види, їх класифікація.
21. Швидкість обігу грошей.
22. Закон кількості грошей, необхідної для обігу.
23. Поповнення маси грошей в обігу. Первинна та вторинна емісії.
Грошовий мультиплікатор.

24. Попит на гроші: суть, форми вияву, фактори зміни.
25. Пропозиція грошей: суть, механізм формування, фактори зміни.
26. Інфляція: суть, форми вияву, причини та наслідки. Вплив на виробництво, зайнятість, життєвий рівень.
27. Страхування банківських депозитів і кредитів. Створення банківських резервів.
28. Кредит: суть, форми та їх характеристика, функції. Причини кредитування.
29. Валютне регулювання: суть та методи.
30. Європейська валютна система. Еволюція світової валютної системи та МВФ.
31. Процент за кредит: суть, види, роль. Межі руху та фактори зміни ставки проценту.
32. Державне регулювання. Методи державного регулювання.
33. Економічні нормативи. Нагляд і контроль за діяльністю банків.
34. Фіскально - бюджетна та грошово - кредитна політика.
35. Небанківські фінансово - кредитні установи.
36. Операції комерційних банків.
37. Поняття валюти, її види. Валютний курс і конвертованість валют. Суть, основи формування та види валютного курсу.
38. Поняття та функції кредитної і банківської систем. Основні організації банківської системи.
39. Сеньораж і монетизація бюджетного дефіциту.
40. Валютні системи: поняття, структура, призначення. Види валютних систем.
41. Банки другого рівня, їх походження, види, правові основи організації. Особливості формування комерційних банків України.
42. Грошові реформи: поняття, цілі, види.
43. Органи валютного регулювання.

44. Платіжний баланс і золотовалютні запаси в системі валютного регулювання.
45. Рівновага на грошовому ринку, фактори її визначення.
46. Грошовий ринок: суть, суб`єкти, структура.
47. Сучасні засоби платежу: банкноти, розмінні монети, депозитні гроші, векселі, чеки.
48. Роль грошей в ринковій економіці.
49. Центральні банки, їх походження, призначення, функції та операції. Побудова та розвиток НБУ.
50. Грошова система: суть, призначення, елементи.
51. Основні види грошових систем.
52. Грошово - кредитна політика Центрального банку: суть, типи.
53. Інструменти грошово - кредитного регулювання.
54. Валютний ринок. Об`єкти та суб`єкти ринку.
55. Основні види валютних операцій.

Засоби діагностики успішності навчання

Контроль за виконанням студентами навчального плану з курсу, за рівнем отриманих ними знань, набутих навичок й умінь здійснюється за допомогою форм поточного, модульного і підсумкового контролю.

1. *Поточний контроль* здійснюється у ході повсякденної роботи студентів під час проведення практичних, семінарських занять та інших форм контролю і має на меті перевірку рівня знань студента за змістовими модулями. Поточний контроль знань студентів проводиться за такими формами:

а) *під час семінарських/практичних занять:*

- опитування знань студентів з теоретичного матеріалу
- оперативний письмовий контроль (тестування)
- виконання практичних завдань
- змістовні доповнення при обговоренні питань семінарів
- письмова модульна контрольна робота

б) *за результатами виконання завдань самостійного опрацювання:*

- підготовка та презентація реферату
- підготовка міні-лекції з проблемних питань
- аналіз проблемних ситуацій
- виконання індивідуальних науково-дослідних завдань

2. *Модульний контроль* є підсумком певного етапу вивчення дисципліни. Його мета – виявлення проміжних результатів засвоєння студентами змісту навчальної дисципліни. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової контрольної роботи, яка містить такі завдання: теоретичні питання; тестові завдання.

3. *Підсумковий контроль* застосовується для перевірки успішності знань студентів після завершення вивчення навчальної дисципліни і здійснюється у формі семестрового контролю, який проводиться у вигляді заліку з дисципліни в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою. Підставою для підсумкового заліку є поточна успішність за результатами всіх форм контролю.